

Nr 88.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka m. m.; given Stockholms slott den 1 december 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 december 1939.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND, HÄGGLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför här efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg:

Under åren 1885—93 undergick Uppsala domkyrka en omfattande restaurering, vilken delvis bekostades genom ett statsanslag å 500,000 kronor (se proposition nr 32/1885 och riksdagens skrivelse nr 60/1885 p. 26:o). Vid nämnda restaureringsarbete kom cement i stor utsträckning till användning, vilket byggnadsmaterial sedermera visat sig vara av ringa hållbarhet. Den under årens lopp fortskridande förstöringen av kyrkans tegel, beroende på såväl materialet självt som det tekniska förfarandet vid nämnda restaureringsarbete — med cementfogar mellan teglen — har nödvändiggjort skyndsamma åtgärder för att hejda den pågående förstörelseprocessen. I detta syfte medgav Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 26 juli 1935 och den 30 december 1936, att av domkyrkans reserverade medel

finge disponeras sammanlagt högst 20,000 kronor för utredning rörande behovet av skyddsåtgärder för att förhindra, att olyckshändelser uppkomme genom murpartiers nedfallande från vissa delar av domkyrkans yttre, samt för utförande av erforderliga skyddsåtgärder.

För att erhålla ett sakkunnigt omdöme om det tillstånd, vari domkyrkans inre och yttre befunne sig, bemyndigade Kungl. Maj:t den 24 september 1937 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag angående restaurering av Uppsala domkyrka. Samma dag beslöt departementschefen att såsom sakkunniga för nämnda ändamål tillkalla ärkebiskopen E. Eidem, riksantikvariern J. S. Curman, byggnadsrådet R. Hjorth, f. d. professorn R. Östberg och docenten, numera professorn Gerda Axelina Johanna Boëthius. De sakkunniga benämnas i det följande domkyrkokommittén.

Sedan byrådirektören hos byggnadsstyrelsen N. T. Royen uppgjort en den 2 februari 1938 dagtecknad promemoria rörande föreslagna skyddsåtgärder med hänsyn till den fortgående vittringen hos fialer och pinakler å domkyrkan samt domkapitlet lätit verkställa en den 3 mars 1938 dagtecknad kostnadsberäkning rörande utförande av de i nämnda promemoria avsedda skyddsåtgärderna å skadade delar av domkyrkans yttre, vilken beräkning slutade å sammanlagt 32,400 kronor, medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 18 mars 1938, att erforderliga skyddsåtgärder å domkyrkan finge utföras i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda kostnadsberäkning ävensom att kostnaderna för dessa åtgärder finge intill ett belopp av högst 35,000 kronor förskottsvis gäldas ur domkyrkans egna kassa, under förutsättning dels att icke därigenom svårigheter uppkomme för fullgörande av övriga kassan enligt gällande stat åliggande utbetalningar, dels ock att för de ifrågavarande skyddsåtgärdernas utförande erforderliga förslagsritningar underställdes byggnadsstyrelsen för prövning.

I skrivelse den 11 juni 1938 anförde domkapitlet därefter, att det under skyddsarbetenas utförande med skrämmande tydlighet visat sig, att klimatets förstörelseverk å pinakler och fialer samt vissa andra arkitekturdetaljer varit vida mer omfattande och av än allvarligare natur än förut kunnat konstateras samt att behovet av skyddsarbetenas ytterligare utsträckande vitsordats vid en den 24 maj 1938 av professorn H. Kreüger företagen besiktning. På grund därav hemställde domkapitlet, att Kungl. Maj:t måtte ställa erforderliga medel till domkapitlets förfogande för utförande av de ytterligare skyddsåtgärder, som tarvades. Genom beslut den 8 juli 1938 medgav Kungl. Maj:t, att nämnda skyddsåtgärder å domkyrkan finge utföras i huvudsaklig överensstämmelse med en av byggnadsfirman Anders Diös i Uppsala uppgjord kostnadsberäkning, under förutsättning att för skyddsåtgärdernas utförande erforderliga förslagsritningar underställdes byggnadsstyrelsen för prövning. Tillika anvisade Kungl. Maj:t till bestri-

dande av kostnaderna för skyddsåtgärderna högst 60,000 kronor, att utgå från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Sedermera biföll Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1938 en av domkapitlet gjord framställning, att sistnämnda anslag måtte få disponeras till täckande av jämväl kostnaden för avlägsnande i möjligaste mån av de cementfogar å de medeltida murytorna, som vid nämnda restaurering av domkyrkan inlagts mellan tegelstenarna.

I skrivelse den 6 oktober 1939 har *domkapitlet* — under förmälan att de i kostnadsberäkningen av den 3 mars 1938 upptagna skyddsarbetena, vilka dragit en kostnad av 23,343 kronor 76 öre, varit slutförda den 1 juni 1938 samt att det genom beslutet den 8 juli 1938 anvisade beloppet å 60,000 kronor förbrukats för avsett ändamål — vidare anfört:

De i omförmälda beslut den 18 mars och den 8 juli 1938 avsedda skyddsåtgärderna hade avsett sådana arbeten, som måst anses ankomma på domkapitlet till följd av den domkapitlet enligt lag och författning åvilande skyldigheten att sörja för domkyrkans underhåll och säkerhet. Detta oavsett domkyrkokommitténs uppdrag att förbereda kommande restaurering av domkyrkan. Dessa åtgärder hade huvudsakligen gällt domkyrkans till ett åttiotal uppgående, av tegel och cement eller blott av cement utförda fialer. Å samtliga dessa hade omfattande rivningar måst företagas till förhindrande av ras. Emellertid hade med omförmälda statsanslag även kunnat bekostas vissa andra nödvändiga, likaledes på domkapitlet ankommande säkerhetsåtgärder, nämligen rensning av murfogar, partiell borttagning av en del i cement utförda, synnerligen illa skadade vattenutkastare m. m., till ett sammanlagt belopp av 6,837 kronor 2 öre.

Under arbetets utförande hade domkapitlet funnit, att ytterligare skyddsåtgärder erfordrades å domkyrkan, vilka vore av beskaffenhet att böra utföras genom domkapitlet. Beträffande dessa hade domkapitlet samrått med domkyrkokommittén. I fråga om nämnda arbeten, över vilka domkapitlet infordrat en av byggnadsfirman Diös uppgjord och den 6 september 1939 dagtecknad sammanställning av kostnadsuppgifter, har domkapitlet anfört bland annat:

De arbeten, vilka domkapitlet i nu föreliggande sammanhang anhölle att få bringa under bedömande, vore i nämnda sammanställning upptagna under rubrikerna Kontreforbetäckningar, Tourelltorn, Vattenutkastare och Droppar samt Fogar. Samtliga därvid avsedda arbeten kunde betecknas såsom för såväl domkyrkans som allmän säkerhet erforderliga skyddsarbeten. För utförandet därav nödgades domkapitlet anhålla om bidrag av statsmedel, enär domkyrkan själv fullständigt saknade möjlighet att bekosta dessa arbeten.

De föreslagna arbetena å s. k. k o n t r e f o r b e t ä c k n i n g a r avsåge rivning av sammanlagt 20 avsatsbetäckningar, alla utom två anbragta å de stora tornens strävmurar och säkerligen alla bestående av en inre tegelkärna, kringmurad med cementblock. Enär samtliga dessa kontreforbetäckningar länge företett betydliga yttre skador, bland annat bestående i för-

störing av fogarna mellan cementblocken, hade de under år 1938 blivit provisoriskt lagade genom fyllning av fogarna med kitt samt genom hopnitning av vissa cementblock med metallband. Dessa provisorier hade under det sedermera förflutna året visat sig icke fylla sin uppgift. Fogarna hade ånyo öppnat sig, vilket medförde fara för ifrågavarande byggnadspartiernas fullständiga förstöring genom tegelpartiernas vittring och frysning m. m. En provrivning av en utav de nischformade kontreforbetäckningarna hade utvisat, att detta betäckningsparti varit praktiskt taget fullkomligt förstört. Tegelkärnan hade varit helt förvittrad och starkt anlupen av fukt. Den hade huvudsakligen bestått av lösa skärvor. Jämväl vissa av cementblocken hade varit illa åtgångna genom godsets söndersprickning, och vissa av dem hade varit i sådant tillstånd, att de måst betecknas såsom skrot. Yttre besiktning av de övriga ifrågavarande kontreforbetäckningarna gäve vid handen, att de samtliga befunne sig i ungefär samma dåliga tillstånd. Borttagande av dem alla vore därför nödvändigt och borde ske så fort som möjligt. Kostnaderna därför hade beräknats till sammanlagt 18,440 kronor.

De i omförmälda kostnadsuppgifter nämnda *t o u r e l l t o r n e n* vore de s. k. hörntourellerna, 4 stycken på vart och ett av de stora tornen, där tourellerna vore uppförda högst upp på de i plan fyrkantiga tornpartiernas hörn. Nedersta delen av varje tourell utgjordes av en cementtäckt altan med barriär av cement. Å barriären vilade mäktiga, höga granitpelare, vilka uppbure tourellens spira. Dennas bas utgjordes av ett välvt cementtak, på utsidan omgivet av tegelmurade gavlar (målade i cementfärg) med korsblommor och vattenutkastare av cement. Den kopparklädda tourellspiran kröntes med en stor korsblomma av järn. Tourellerna utgjorde således byggnadspartier av betydande tyngd men vore endast nödortfigt förankrade vid tornen. Det hade befunnits, att nämnda altaner och barriärer vore betydligt skadade genom sprickor, vilka påtagligen snabbt kunde tilltaga i omfattning. Tagna prov av det underliggande teglet hade visat en hög grad av fuktighet. Kostnaderna för tourellernas nedtagande beräknades uppgå till sammanlagt 38,368 kronor.

Med *v a t t e n u t k a s t a r e* och *d r o p p a r* förstodes dels fantasi-djursformade utkastare för takvatten, dels ock knoppliknande utsirningar på vissa lister nedanom kyrkans olika tak samt på andra ställen. Dessa av cement utförda utkastare och knoppar, vilka förekomme i mycket stort antal, hade vid undersökning visat sig svårt sprickskadade. På grund av den tydliga faran för nedstörtning borde rivning ske så snart som möjligt och skulle kunna utföras för 5,300 kronor.

Vad slutligen ovannämnda *f o g a r* anginge, så förstodes därmed murfogarna mellan tegelstenarna å domkyrkans fasader. Vid nästföregående restaurering av domkyrkan hade samtliga dessa fogar täckts med cementvalkar, vilket visat sig synnerligen menligt för tegelmurverket. Förefintlig fuktighet hölles nämligen därigenom instängd av cementfogarna utan att kunna avdunsta, vilket medförde vittring av teglet. Arbetet med borttagande av dessa cementfogar behövde fortsättas — åtminstone till den höjd från marken, som kunde nås genom användande av s. k. Moraställning — varefter fogstrykning med lämpligt murbruk måste ske, sedan erforderligt prov verkstälts. Kostnaderna hade beräknats till sammanlagt 35,302 kronor 10 öre.

Samtliga nu ifrågasatta åtgärder förordades såväl av domkyrkokommittén som av dess tekniske expert, professorn Kreüger.

I ovannämnda, den 6 september 1939 dagtecknade kostnadsuppgifter hade även upptagits vissa andra arbeten nämligen under rubrikerna Strävbågar, Betonggesimser samt Brandskydd. De under sistnämnda rubrik ifrågasatta arbetena avsåge sektionering av domkyrkans vindsutrymmen till motverkande av utbruten elds spridning. En sådan åtgärd vore ej endast tillrådlig utan i hög grad nödvändig och kunde säkerligen betecknas såsom en på domkapitlet ankommande skyddsåtgärd. Domkapitlet hade från äldre tid en dyrköpt erfarenhet av den fara, som de stora, fria vindsutrymmena med deras omfattande träinredning medförde vid brand. Denna erfarenhet härledde sig från den stora eldsvåda, som i maj 1702 härjat domkyrkan. — Emellertid sammanhängde frågan om den tilltänkta sektioneringen så nära med vissa viktiga frågor, vilka kunde komma under bedömande först i samband med framläggandet genom domkyrkokommitténs försorg av förslag till restaurering av kyrkan, att tanken på vindsektionering först efter närmare utredning syntes böra framläggas icke av domkapitlet utan av kommittén. Detsamma vore förhållandet med de under rubrikerna Strävbågar och Betonggesimser angivna frågorna.

Såsom ovan angivits, hade till vissa skyddsarbeten av domkyrkans egna medel förskottsvis utbetalats ett belopp av 23,343 kronor 76 öre. Enär det beredde domkyrkoförvaltningen stor svårighet att vidare avvara detsamma, anhölle domkapitlet nu om ersättning härför.

På grund av vad sålunda anförts har domkapitlet hemställt, att statsmedel måtte, så snart ske kunde, ställas till domkapitlets förfogande *dels* till utförande i enlighet med ovanberörda kostnadsuppgifter av arbeten å domkyrkans kontreforbetäckningar, toueller, vattenutkastare och »droppar» samt murfogar med tillhoppa 97,410 kronor 10 öre, *dels ock* såsom ersättning för berörda av domkapitlet lämnade förskott med 23,343 kronor 76 öre eller sammanlagt med 120,753 kronor 86 öre.

I utlåtande den 17 oktober 1939 har *byggnadsstyrelsen* tillstyrkt bifall till domkapitlets framställning.

Sedermera har *domkyrkokommittén* i skrivelse den 27 oktober 1939 gjort framställning om anvisande av medel till *dels* vissa genom kommitténs försorg utförda undersökningar och arbeten, *dels ock* vissa ifrågasatta arbeten å domkyrkan.

Beträffande sitt arbete har kommittén anfört i huvudsak:

Kommitténs arbete, som börjat omedelbart efter tillsättandet, hade inlett med en utredning angående antalet och den huvudsakliga beskaftenheten av de olika frågor beträffande domkyrkans vård och underhåll, vilka kunde tänkas bliva föremål för övernående i samband med det tillämnade restaureringsföretaget. Tillika hade kommittén påbörjat en numera till avsevärd del, dock endast i koncept föreliggande skildring av domkyrkans byggnadshistoria, varvid särskild uppmärksamhet ägnats den under överintendenten Helgo Zettervalls ledning åren 1885—93 utförda restaureringen av domkyrkan, vilken restaurering till följd av därvid begångna missgrepp i många avseenden blivit ödesdiger för domkyrkan. Ytterligare hade kommittén redan vid inledandet av sin verksamhet påbörjat en ingående byggnadsteknisk undersökning av domkyrkan ävensom vissa andra utrednings-

åtgärder. För utförandet av sitt arbete hade kommittén haft medel tillgängliga endast i den mån de kunnat ställas till förfogande från åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Därmed hade kommitténs verksamhet kunnat bekostas huvudsakligen endast till den del, som verksamheten omfattat kansliarbete; i detta hade likväl ingått förutom annat även nödvändiga arkivforskningar. För fullgörandet av sin uppgift i övrigt hade kommittén däremot saknat och saknade alltjämt medel.

Enär medel nu erfordrades, därest arbetet skulle kunna fortsättas och fullbordas, och enär åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga icke syntes kunna anlitas till andra slags utgifter för kommittén än som hittills förekommit, har kommittén anhållit, att för nämnda ändamål 29,000 kronor måtte ställas till kommitténs förfogande.

Beträffande de ifrågasatta arbetena å domkyrkan har kommittén anført.

De arbeten, vilka avsåges i nu förevarande sammanhang, gällde de till domkyrkans yttre korparti hörande delarna av kyrkans övre murförsträvningssystem. Under kommitténs arbete hade det befunnits, att betänkliga skador uppkommit å det till kyrkans s. k. högmur eller kleristoriemur hörande strävsystemet. Flera av de därtill hörande, av Zettervall uppförda dubbla strävbågarna vore så illa åtgångna, att deras hållfasthet för framtiden starkt ifrågasatts. Det hade uttalats farhågor för ras inom nära liggande framtid, därest ej erforderliga motåtgärder vidtoges. Till följd därav ävensom av andra anledningar, vilka sammanhänge bland annat med frågan om kyrkans blivande yttre arkitektur, hade fråga uppkommit om det nuvarande strävsystemets ersättande med ett nytt strävsystem. För bedömande av därmed sammanhängande både byggnadstekniska och arkitektoniska frågor hade det syntes kommittén erforderligt, att ett provarbete ägt rum. Domkapitlet hade för sin del medgivit, att sådant arbete utfördes, omfattande rivning av de fyra östligaste dubbla strävbågarna mot korets högmur samt uppförande, enligt förslag av professorn Östberg, i strävbågarnas ställe av fyra nya svängda strävmurar, fast anslutna till de starka och för sammanhanget hos domkyrkans byggnadskonstruktion ytterst betydelsefulla skiljemurarna mellan kyrkans sidokapell, allt i förening med vissa erforderliga arbeten å närliggande byggnadspartier. Kostnaderna för berörda arbeten å fyra mursträvor hade i den av domkapitlet infordrade kostnadssammanställningen beräknats till 53,397 kronor 11 öre och kostnaderna för arbeten å s. k. betonggesimser, varmed förstodes de till ifrågavarande murförsträvningsskonstruktioner nära anslutande delarna av kyrkans blindbalustrader, den ena vid övre och den andra vid nedre takfoten, till 16,510 kronor eller sammanlagt 69,907 kronor 11 öre. Å detta belopp torde emellertid böra beräknas åtminstone 20 procents förhöjning, emedan man måste befara, att övriga strävbågars tillstånd vore så dåligt, att borttagande av en eller annan av dem snart måste ske, varvid naturligtvis nytt stödverk erfordrades. Till arbeten å högmurens strävsystem jämte vissa i samband därmed nödvändiga arbeten måste därför nu begäras 69,907 kronor 11 öre med minst 20 procents tillägg eller i runt tal 85,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts har kommittén anhållit, att till utförande av nämnda arbeten å domkyrkan måtte anvisas sammanlagt 85,000 kronor.

I utlåtande den 7 november 1939 har *byggnadsstyrelsen* förklarar sig icke ha något att erinra beträffande beräkningen av sistnämnda kostnader.

Statskontoret, som den 22 november 1939 yttrat sig över domkapitlets och domkyrkokommitténs ifrågavarande framställningar, har anfört i huvudsak följande:

I nuvarande statsfinansiella läge torde statsmedel böra ställas till förfogande endast för sådana rivnings- och restaureringsarbeten å domkyrkan, vilka kunde anses oundgängligen erforderliga ur säkerhetssynpunkt eller för att skydda kyrkan mot förstörelse. Statskontoret saknade möjlighet att närmare bedöma de föreliggande framställningarna från dessa utgångspunkter. Såvitt ämbetsverket kunde finna, syntes det emellertid kunna ifrågasättas, *dels* om rivningen av tourelltornen och rensningen av murfogar för en beräknad kostnad av tillhoppa 73,670 kronor 10 öre vore av så angelägen beskaffenhet, att medel för nämnda ändamål nu borde ställas till förfogande, *dels ock* om den av domkyrkokommittén föreslagna rivningen av vissa strävbågar m. m. för en beräknad kostnad av 85,000 kronor kunde anses ur säkerhetssynpunkt omedelbart erforderlig. Skulle nämnda arbeten kunna ställas på framtiden och i stället endast vissa partier av tourelltornen nedrivs i enlighet med ett i kostnadsuppgifterna alternativt framställt förslag, komme medelsätgången att begränsas med icke mindre än $(73,670: 10 + 85,000 - 9,896 =)$ 148,774 kronor 10 öre. Enligt statskontorets mening vore en omprövning på förevarande punkt icke obefogad.

Vad därefter anginge frågan om finansieringen av de arbeten, vilka befunnes vara av så angelägen beskaffenhet, att de ansåges nu böra komma till utförande, ville statskontoret erinra om att vid den restaurering, som domkyrkan undergått under åren 1886—93, domkyrkan själv och framförallt domkyrkoförsamlingen bidragit med avsevärda belopp till bestridande av restaureringskostnaderna (jmf proposition nr 32, sid. 7, till 1885 års riksdag). I själva verket syntes endast ungefär hälften av sagda kostnader ha bestritts med statsmedel. Vid nu angivna förhållande ansåge ämbetsverket utslutet, att domkyrkan i varje fall för närvarande skulle beredas ersättning för det belopp å 23,343 kronor 76 öre, som utbetalats med stöd av det i kungl. brevet den 18 mars 1938 givna bemyndigandet. De av domkyrkokommittén närmare specificerade kostnaderna för vissa utredningar och undersökningar, tillhoppa 6,556 kronor 66 öre, syntes vara av beskaffenhet att böra bestridas från åttonde huvudtitelns kommittéanslag. Härefter återstående kostnader uppginge till $(234,753: 86 - 23,343: 76 - 6,556: 66 =)$ 204,853 kronor 44 öre eller alternativt, om — på sätt statskontoret ifrågasatt — vissa arbeten kunde anstå $(204,853: 44 - 148,774: 10 =)$ 56,079 kronor 34 öre. Som ovan anförts syntes vissa skäl tala för att till bestridande av dessa kostnader bidrag utverkades av domkyrkoförsamlingen. Återstoden syntes vara av beskaffenhet att böra bekostas av statsmedel, och torde för ändamålet icke kunna disponeras annat anslag än förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. Då riksdagen för närvarande vore samlad, syntes dock medverkan av riksdagen vara erforderlig.

Statskontoret ville slutligen ifrågasätta, om icke, sedan full klarhet vunnits angående omfattningen av de rivnings- och restaureringsarbeten, som borde komma till utförande i nuvarande statsfinansiella läge, dessa arbeten i sedvanlig ordning borde utbjudas på entreprenad, då härigenom en begränsning av utgifterna måhända kunde vinnas.

Departement-
schefen.

Den i det föregående lämnade redogörelsen ger vid handen, att den restaurering av Uppsala domkyrka, som företogs under åren 1885—93, delvis utförts på ett i tekniskt hänseende otillfredsställande sätt. Bland annat på grund härav befinna sig vissa delar av domkyrkan i sådant skick, att omedelbara skyddsåtgärder äro erforderliga i avbidan på den mer genomgripande restaurering, som blir aktuell, sedan de för ändamålet tillkallade sakkunniga slutfört sin utredning. I själva verket har det vid de undersökningar, som av dessa sakkunniga verkställts, kunnat konstateras, att den genom olämpligt byggnadsmaterial och felaktig byggnadsteknik påskyndade förstörelseprocessen fortskridit längre än man tidigare föreställt sig. Olyckstillbud ha redan inträffat, och farhågor föreligga för att vissa byggnadspartier äro så skadade, att de icke någon längre tid kunna äga bestånd.

De åtgärder, som med anlitan av domkyrkans egna medel och av förslagsanslaget till oförutsedda utgifter hittills vidtagits för att råda bot på de svåraste skadorna, ha icke varit tillräckliga. Det har ansetts nödvändigt att med det snaraste vidtaga ytterligare åtgärder. Enligt det föregående ha äskats anslag av statsmedel med tillhoppa 234,753 kronor 86 öre jämligt följande specifikation:

A. Av domkapitlet:

1. Arbeten å kontreforbetäckningar	kronor 18,440: —
2. Rivning av tourelltorn	» 38,368: —
3. Rivning av vattenutkastare m. m.	» 5,300: —
4. Rensning av murfogar m. m.	» 35,302: 10
5. Ersättning för av domkapitlet förskotterat belopp	» 23,343: 76 kronor 120,753: 86

B. Av domkyrkokommittén:

1. Utgifter för vissa redan utförda undersökningar och arbeten	kronor 29,000: —
2. Arbeten å domkyrkans övre murförsträvningssystem jämte anslutande byggnadspartier	» 85,000: — kronor 114,000: —
	<hr/> <hr/> Summa kronor 234,753: 86.

Fortsatt medelsanvisning för skyddsarbeten å domkyrkan torde icke kunna undvikas. Jag delar emellertid statskontorets uppfattning, att i nuvarande statsfinansiella läge medel böra ställas till förfogande endast för

sådana arbeten, som kunna anses oundgängligen erforderliga ur säkerhets-synpunkt eller för att skydda domkyrkan mot förstörelse. Från denna utgångspunkt må beträffande de enligt sammanställningen härovan framställda förslagen anföras följande:

De byggnadskonstruktioner, som benämnas kontreforbetäckningar, äro så illa medfarna, att fara för ras är överhängande. Ett uppskov med dessa arbeten, kostnadsberäknade till *18,440 kronor*, är icke möjligt. Vad nu anförts gäller jämväl beträffande vattenutkastarna och andra liknande konstruktioner. De i fråga om sistnämnda byggnadspartier erforderliga arbetena ha beräknats draga en kostnad av *5,300 kronor*.

De s. k. tourelltornen skulle enligt domkapitlets förslag nedtagas. Kostnaderna härför uppgå till *38,368 kronor*. Av handlingarna i ärendet framgår, att i den till grund för domkapitlets framställning liggande kostnadsutredningen alternativt ifrågasatts rivning endast av vissa delar av dessa torn och intilliggande byggnadspartier för en kostnad av *9,896 kronor*. Statskontoret har satt i fråga, om nedtagandet av tourellerna kunde anses ur säkerhets-synpunkt omedelbart erforderligt och om icke arbetena skulle kunna begränsas på sätt i nyssnämnda alternativförslag förutsatts. För egen del vill jag framhålla, att det vid den ytterligare besiktning av dessa byggnadskonstruktioner, som skett sedan ifrågavarande kostnadsutredning verkstälts, befunnits nödvändigt att helt borttaga tourellerna. På oförmälda alternativa förslag kan man sålunda icke nu reflektera. Konstruktionen har så försvagats, att fara anses föreligga för byggnadspartiernas nedstörtande vid starkare blåst. Jag kan icke taga på mitt ansvar att tillråda ett uppskov med dessa arbeten och beräknar för ändamålet ovan angivna belopp av *38,368 kronor*.

För rensning av murfogar m. m. har domkapitlet beräknat ett belopp av *35,302 kronor 10 öre*. Statskontoret har ifrågasatt, om medel skulle behöva nu ställas till förfogande för detta ändamål. I anledning härav må påpekas, att nämnda arbeten, som måste utföras för att skydda murverket mot förvittring, redan i viss utsträckning pågå men att arbetena äro mest angelägna, vad beträffar de närmare marken liggande murpartierna. Om arbetena å de högre liggande delarna tillsvidare uppskjutas, vilket utan allvarligare olägenheter och utan risk för framtida merkostnader torde kunna ske, kan ett belopp av i runt tal *15,000 kronor* inbesparas. Med hänsyn härtill finner jag mig böra för detta ändamål beräkna endast i runt tal *20,000 kronor*.

De sakkunniga ha kommit till den uppfattningen, att domkyrkans övre murförsträvningssystem måste ersättas med ett nytt strävsystem. För bedömandet av de härmed sammanhängande byggnadstekniska och arkitektoniska frågorna skulle vissa provarbeten äga rum, omfattande rivning av fyra strävbågar och uppförande i stället av fyra nya strävmurar. Kost-

naderna för dessa arbeten och vissa arbeten å närliggande byggnadspartier ha beräknats till 85,000 kronor. Statskontoret har uttalat tvekan, om dessa arbeten kunde anses ur säkerhetssynpunkt omedelbart erforderliga. Någon tveksamhet i detta hänseende kan enligt min mening icke gärna föreligga. Såsom av handlingarna i ärendet närmare framgår, äro ifrågavarande strävbågar delvis svårt skadade och för övrigt så beskaffade, att de illa tjäna sitt ändamål. Med hänsyn härtill och då viss risk för ras föreligger, vill jag, under erinran att ytterligare kostnader för förstärkningsarbeten å ifrågavarande strävsystem i fortsättningen äro att emotse, tillstyrka, att för ändamålet nu i enlighet med föreliggande kostnadskalkyler beräknas ett belopp av 85,000 kronor.

De arbeten, som av mig nu förordats, draga en kostnad av inalles (18,440 + 5,300 + 38,368 + 20,000 + 85,000 =) i runt tal 167,100 kronor.

Härförutom ha framställningar gjorts om dels ersättning för förutnämnda av domkapitlet förskottrade belopp å 23,343 kronor 76 öre, dels ock anslag med 29,000 kronor för bestridande av vissa av domkyrkokommittén redan utförda undersökningar och arbeten. I likhet med statskontoret utgår jag från att av sistnämnda kostnader ett belopp av 6,556 kronor 66 öre täckes av åttonde huvudtitelns reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga och att alltså endast (29,000 — 6,556: 66 =) i runt tal 22,500 kronor tagas i beräkning i detta sammanhang. Vad åter angår omförmälda av domkapitlet förskottrade belopp, framgår av den förut lämnade redogörelsen, att Kungl. Maj:t den 18 mars 1938 medgivit, att vissa utgifter för skyddsarbeten å domkyrkan till ett sammanlagt belopp av högst 35,000 kronor finge förskottsvis gäldas ur domkyrkans egen kassa under förutsättning, bland annat, att icke svårigheter därigenom uppkomme för fullgörande av övriga kassan enligt gällande stat åliggande utbetalningar. Ifrågavarande arbeten ha dragit en kostnad av allenast 23,343 kronor 76 öre. Domkapitlets framställning om ersättning för dessa utgifter kan jag i likhet med statskontoret icke nu tillstyrka. Frågan om och i vad mån dessa förskott böra regleras torde få upptagas i samband med beslut om anvisande av anslag till ny restaurering av domkyrkan.

Vad av mig förordats innebär sålunda en medelsanvisning med (167,100 + 22,500 =) 189,600 kronor. I fråga om sättet för bestridandet av dessa kostnader må följande anföras.

Statskontoret har i sitt utlåtande fäst uppmärksamheten på att domkyrkan själv och framför allt domkyrkoförsamlingen bidragit med avsevärda belopp till bestridande av kostnaderna för den senaste genomgripande restaureringen av domkyrkan och har förutsatt, att domkyrkan och församlingen skulle deltaga i kostnaderna jämväl för de arbeten, som nu äro i fråga. Domkapitlet och domkyrkokommittén ha i de nu föreliggande framställningarna föreslagit, att ifrågavarande kostnader skulle bestridas av

statsmedel, och ha icke upptagit frågan om den framtida fördelningen mellan staten, domkyrkan och församlingen av dessa och framdeles uppstående kostnader för domkyrkans iståndsättande.

För egen del vill jag erinra om att domkyrkorna i riket i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla kyrka med vad därtill hör i förhållande till församlingskyrkorna av ålder intagit en alldeles särskild ställning och varit föremål för statens synnerliga omvårdnad, då det gällt såväl det årliga underhållet som större reparations- och ombyggnadsarbeten. Dessa kyrkors underhåll har således icke betraktats såsom en uteslutande församlingens angelägenhet. Uppsala domkyrka är icke blott församlingskyrka och stifts-kyrka utan kan på grund av de med densamma förknippade historiska minnena betraktas som en nationalhelgedom. Staten har på grund härav särskilda förpliktelser med avseende å denna kyrkobyggnad. Självfallet böra emellertid såväl domkyrkan själv som domkyrkoförsamlingen i den mån de därtill ha möjlighet bidra till bestridandet av kostnaderna för domkyrkans underhåll och restaurering. Jag delar alltså i princip den uppfattning, varåt statskontoret givit uttryck. Då domkyrkan, såvitt nu kan bedömas, för närvarande saknar möjlighet att i vidare mån än redan skett bestrida kostnaderna för iståndsättningsarbetena och då med hänsyn till arbetenas brådskande karaktär tiden icke medger, att domkyrkoförsamlingens medverkan påkallas, torde de förutnämnda kostnaderna, 189,600 kronor, böra nu gäldas av statsmedel och bestridas från det i riksstaten uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. Härtill synes riksdagens medgivande böra inhämtas. Frågan om den slutliga fördelningen mellan staten, domkyrkan och domkyrkoförsamlingen av kostnaderna för domkyrkans iståndsättande — såväl de, vilka redan bestritts från nyssnämnda anslag och från åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, som de, vilka nu av mig tillstyrkts, och de, som i fortsättningen kunna beräknas uppkomma — lärer böra bedömas på grundval av den utredning, som i detta hänseende torde komma att framläggas av förutnämnda sakkunniga, vilkas arbete förväntas vara slutfört i mitten av år 1940.

Statskontorets förslag, att de arbeten, för vilka anslag nu ifrågasättes, böra utbjudas på entreprenad, torde framdeles böra tagas under övervägande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till bestridande av kostnaderna för ifrågavarande skyddsarbeten å Uppsala domkyrka m. m. må av förslagsanslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk ett belopp av högst 189,600 kronor.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 88.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
C. A. Charpentier.